

ARCHIVE COPY
Please return.

Հրատարակութիւն Ամերիկայաց Արքեպիսպոսի Ազգային Առաքնորդարանի
A Publication of the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America

Volume IX, Number 6
October 1986

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՇԱՐԱԹ — ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 5-12, 1986

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՍՐԲԱԶԱՆ ՀՕՐ ՊԱՏԳԱՄԸ

Ուրոյն պետականութենէն զուրկ ազգային իմբատրումներու համար, անմիջական խոր ու հրատապ հարց է ազգանիւտումը, այսինքն, տուեալ իմբատրումի նկարագրային իւրայատուի գեծերու եւ արանիական, կենցաղային վարք ու քարթի բարագրեալ ամբողջութեան շարունակութիւնը, անշուշտ նոյն այդ ազգի երակներէն սերած անձերու համախումբը գոյակցութեամբ: Աւերոզ է նշել, թէ յիշեալ հարցը աւելի ես կը սրտի, երբ տուեալ ազգային իմբատրումը իր հայրենի սնուցիչ հողէն արժատակի եղած՝ ցրուած գոյութիւն մը կը ջանայ շարունակել, զգացական եւ իմացական ազգակներ պտտագործելով իբր եւ յենակէս՝ փոխան հայրենի հողին:

Ազգային նման իմբատրութիւններու անդամ անհատներու թէ՛ հաստատութիւններու արօրեայ մտահոգութիւններէն մէկը, մարդկային գոյութեան կենսական ընթացիկ հարցերու կողմէն, ազգային գոյատեւումն ազգակներու բնորոշումն ու անոնց ուժեղացումն է:

Նախ նշենք, որ ազգատեւման նախապայմանը, ազգային եկեղեցական եւ հասարակական հաստատութիւններու ու կազմակերպութիւններու արող գոյութիւնն է: Հանրայայտ ճամբարութիւն է, թէ ազգային որեւէ միտար չի կրնար ինքնուրոյն գոյութիւն պահպանել իբրեւ անջատ անհատներու ընթացմանը գումար: Ազգային հաստատութիւններն ու կազմակերպութիւններն են, որոնք կը պահպանեն ու կը փայտայեն անցաւայէն աւանդ մնացած մշակութային ու կենցաղային բնորոշէլ յատկութիւններու գետութիւնը եւ գանձը մշակելով կը փոխանցեն յաջորդող սերունդներուն: Հետեալաբար, այս տուեալի հիման վրայ, ազգատեւելու հաստատութիւններու եւ կազմակերպութիւններու արող պահպանումը եւ ուժեղացումը դրականորէն կը նպաստեն ազգային գոյութեան ամրապնդման: Իսկ հաստատութիւնները կը պահպանուին ու կը գործնան իրենց մարդկային շրջագծի լայնարձակումով, միջոցներու նորոգութեամբ կամ նոր աղբիւրներու ստեղծումով, ժամանակներու հետ համեմատական ցալլ պահելով եւ այլ միջոցառումներով: Այսուամենայնիւ, ասոնքն ամենէն կարելորը կը մնայ առաջինը, այսինքն՝ անհատներու ներգրուումը հաստատութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ծիրերէն ներս (ծիրը իր ամենալայն առումով հասկցուած):

Սակայն ազգային պատկանելութեան գիտակից ընկալումը կը սկսի ազգային կրթական յարկէն ներս, հետզհետէ աւելի զարգանալով ազգային այլ մարզերու մէջ: Կրթական հաստատութիւններն են, որ մատուցաւ երախաներու ազգային նկարագրերինը կը կերտեն, լեզուն ու մշակոյթը կը փոխանցեն անոնց եւ կաթիլ առ կաթիլ անոնց երակներուն մէջ կը ներարկեն ազգային զգացումներու եւ իմացումներու ամբողջութիւնը՝ Յրախաներու ազգային գիտակցութիւնը տակաւ առ տակաւ կը կերտուի ազգային կրթական յարկերէ ներս: Այս գիտակցութեամբ գինձուած եւ անկէ մղուած է, որ պատանի եւ ապա երիտասարդ զարձաց այդ անհատները պիտի գան գործնականապէս միանալու ազգային հաստատութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն եւ կամ անոնց ծիրին մէջ բարոյական կամ նիւթական աջակցութեամբ պիտի օժանդակեն անոնց: Եթէ գոյութիւն չունենան ազգային կրթական հաստատութիւնները, միացեալ բոլորը ժամանակի ընթացքին գատապարտաւ են կորստեան, որովհետեւ սերունդները ո՛րք մէկ հետաքրքրութիւն պիտի ցուցաբերեն անոնց հանդէպ եւ ո՛չ մէկ ձեւով երկարատեւ յանձնարումներն մէջ պիտի մտնեն: Ուրեմն, ազգային հաստատութեանց եւ կազմակերպութեանց

գոյատեւումը, այսինքն նաեւ ազգի գոյատեւումը, կախեալ են ազգային արողը կրթութենէ:

Այս ընթացմանը մտանշնունդները աւելի ես բացորոշ կը գտնան, երբ նկատի ունենանք Հիւսիսային Ամերիկայի տարածքին սփռուած հայութիւնը: Այս հոյակ ցամաքամասի մէկ ծայրէն միւսը ցրուած հայութիւնը ազգային գոյատեւման անհասարար պայթար մէջ է, սկիզբէն մինչեւ այսօր: Բայց հիմա, աւելի քան երբեք, Ամերիկահայութեան դիմաց ցրուած է հիմնական հետեւանքներ ունեցող հարց մը. նոր սերունդի ներգրուումը ազգային հաստատութիւններու, կազմակերպութիւններու եւ ազգային-կրօնական կազմակերպութեան կեանքի մէջ ընդհանրապէս:

Նկատի ունենալով վերը կատարուած հաստատումները, պէտք է անմիջապէս մտածել եկող սերունդի մասին՝ զայն ազգային կազմակերպութեան կեանքի մտանակից դարձնելու մտատեւումով: Արդարեւ, հայ զբոյցն է, որ նոր սերունդը պիտի նախապատրաստի իր գիտակից մտանակցութիւնը բերելու մեր գաղութներու ազգային կեանքին: Նայեցէ՛ք մեր ազգային գանձաքան հաստատութիւններու դեկալար կամ գործունեայ տարրերուն եւ պիտի նկատէք, որ անոնց ջարհարիչ մեծամասնութիւնը ազգային որոշ կրթութիւնն ստացած է արեւուտազն միօրեայ հայ վարժարաններու յարկին տակ: Իսկ, միւս կողմէ, ազգային-եկեղեցական մեր կեանքի մէջ բացակայ են անոնք, որոնք չեն անցած հայ կրթական օջախի մը թովէն:

Ամենօրեայ հայ վարժարանները յարարեղաբար նոր երեւոյթ են Հիւսիսային Ամերիկայի մեր ազգային կեանքէն ներս, իսկ միօրեայ վարժարանները աւելի քան երեք-քառորդ դարու վատասակով է, որ կը շարունակեն իրենց գոյութիւնը: Նոյնիսկ այն բախտաւոր հայաշառաղ գաղութները, որք ամենօրեայ վարժարաններ իրենց օրհնաբեր գործունեութեան ծաւալած են, տակաւին կարիքը կը զգան շարունակելու իրենց միօրեայ հայ դպրոցներու գոյութիւնը, անոնց համար՝ որոնք բախտն ու արիթը չունին ամենօրեայ վարժարան յաճախելու: Միւս կողմէ, միօրեայ մեր վարժարանները եղած են ու կը մնան մեր փոքր գաղութներու միակ միջոցները՝ ազգային գիտակցութեան կառն կառն մատուցել սերունդներով եւ փոխանցող: Սահմանափակ միջոցներով եւ ուժերով, անոնք կարողացած են մի քանի սերունդ հայութիւն կապուած պահել ազգային-եկեղեցական մեր հաստատութիւններուն եւ անոնց միջոցաւ՝ ազգութեան:

Միօրեայ հայ դպրոցներու նախախնամական այս գործը պէտք է շարունակել յանուն ազգային գոյատեւման մեր պայթարին աւելի մեծ թափով, միջոցներու եւ ուժերու առաւել լարումով: Ամերիկայի եւ Փանատայի մէջ այժմ ունինք 30 հայկական ամենօրեայ վարժարաններ՝ շուրջ 6600 աշակերտութեամբ: Թէեւ մեր ենթադրած 800-000-է աւելի հաշուող հայ գաղութի թիւին յարաբերաբար ջնջն տոկոս մըն է այս, կը հաստանք, որ այդ դպրոցներուն մէջ ուսանող հայ աշակերտութիւնը թթիւմորն է վարուած ամբողջական, յանձնարու, գիտակից հայութեան:

Ուրեմն, պիտի գուրգուրանք հայ դպրոցին, հայ աշակերտութեան վրայ: Մերը ընենք ամէն հայ մանուկ որ հայոց դպրոց կը յաճակէ: Դպրոցական տարիքի գաւազ ունենանք թէ ոչ, մեր բնական քաղաքին մէջ հայ դպրոց ըլլայ թէ ոչ՝ բոլոր հայ վարժարանները մերը պէտք է նկատենք եւ Ազգային օգնենք հայ դպրոցին, որպէսզի նիւթական մտահոգութիւններէ զերծ՝ հայ դպրոցները կարենան յառաջ տանիլ իրենց նուիրական արագելութիւնը:

Ի հետեւումն Ամերիկահայաց Արեւելեան շրջանի եւ Փանատայի Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովի, 1986 թ. Մայիսի բանաձեւին, այսու կը թեկնադրենք եկեղեցիներուն եւ դպրոցներուն եւ կը հրահարենք Հայ մամուլը, Հայ օգնութեան սիւսիւնը, Համապայայինը, Հ.Մ.Ը.Մ.-ը, Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութիւնը եւ այլ բոլոր հայ եւ հայաշունչ կազմակերպութիւնները, որ

- ա. Հոկտեմբեր 5-12-ի շաբաթը հոչակեն ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՇԱՐԱԹ, եւ
- բ. Սոյն շաբթուան ընթացքին եւ նաեւ սարուան ընթացքին գանձաքան հրատարակային ձեռնարկներով, հանդիսութիւններով, մրցոյթներով եւ այլ միջոցառումներով, նիւթապէս եւ բարոյապէս, սատար հանդիսանան հայ դպրոցին:
- գ. Թափին, թեկադրին, համոզեն, օգնեն, որ հայ ծնողներ իրենց զաւակները ուղարկեն հայ դպրոց:
- դ. Քաջալերեն որ կտակներ, բարերարութիւններ եւ ուրախ թէ տիրուր առիթներով նուիրատուութիւններ կատարուին հայ դպրոցին ի նպաստ:

Ազգային Առաջնորդարանը շուտով կ'ը պիտի ուղղէ իր թեմական ժողովուրդին ԿՐԹԱՆԱՆ ՏՈՒՄԳԷ-ի, մնայուն հիմնադրամի մը ստեղծման մասին, ամենօրեայ հայ վարժարաններու նիւթական բարուր մտատակարարման համար: Ի վերջոյ, հայոց եկեղեցին միշտ հովանաւոր եղած է հայ դպրոցին, եւ այսօր ալ աւելի քան երբեք՝ պարտք ունի հայ դպրոցին հանդէպ ցուցաբերելու գուրգուրակը եւ հարազատագոյն վերաբերումը: Յովհաննէս Շիրազի անմոռանալի բառերով՝

«Հայոց նիւրիցիմ՝ առանց իայ դպրոց
Գալիի՛ չի տեսնի:
Հայոց վանքը՝ ճանգ,
Դպրոցն է Լեզուապի:»

Հայեր, Ս. Մեսրոպի յաւերժական աշակերտներ, Հոկտեմբեր ամսու մէջ ենք: Հայ մշակոյթի ամսի է, Քարգամնչաց օտոն է, մեր ազգային ինքնուրոյն դպրութեան փառաւոր Ոսկեբարո փառաւորան օրերն են: Փառաւորեմք մեր մշակոյթի կրօնները Քարգամնչաց սերունդը, Սահակներն ու Մեսրոպները, Խորենացին ու Եղիշէն, Շնորհալին ու Նարեկացին, Աբրահամն ու Բաճթիկն, եւ հաստատրիւմ մտանք անոնց արդր մտանդին:

Մեր դարուար տառապանքի եւ խաչելութեան ճանապարհին, չգրհեցինք մեր լեզուն, որպէսզի Ամերիկայի մեր հանդիստ պայմաններուն ներքեւ աւարակիր՝ մ ունենանք եւ ինքնասպա՛ն ըլլանք՝ սպանելով մեր լեզուն ...
Վա՛յ այն ծնողքին, որ Յոյլ կուտայ իր զաւակին չրթներուն վրայ թառամի հայոց լեզուն հազարազանձ ...:

Քոյ հոկտեմբեր ամիսը, հայ դպրոցի շաբաթը առիթ ընծայէ բոլորին՝ հարորդուելու մեր սրբազան Մեսրոպունչուլ լեզուով, առիթ՝ մեկտեղուելու ծանօթ-բարեկեամբներով, բանալու մեր սրտերն ու քառկները
Որպէսզի վառ մնան մեր դպրոցներն ամէնուրեք, Որ վառ պահեն մեր եկեղեցիներն ու լեզուն, Ու փայլեցնեն մեր կրթական ու
մշակութային օճակը՝ Ազգատեւման տեսլականի լուսապայծառ ճամբով:
Պատեարգմի ստեւն սուրբ վարձու չեն առնելու:
Սեպտ. 22, 1986
ՄԵՍՐՈՊ ԱՐԳԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ԱՌԱՋՆՈՐԴ

Սարգսապատի ցուպատմարտը հայտ խոչով հովանաւորով երաճելի Հայաստանը՝ Գարեգիմ Ա. Արք., պատճառներով հայ մշակույթի քերթ որպէս մեր ժողովուրդի գոյապայճարի գլխաւոր կտորանց- մերէն մին, Հոկտեմբեր ամիսը կը հռչակէր Մշակույթի ամիս, այն օրերուն երբ ինք Ամերիկահայոց բնակ Առաջնորդն էր: Այսօր՝ առիթ քան կէտ դար հաճ, արդէն աւանդութեան կարգ անցած է եռամեծար հայրաքաղաքին հիմաստուն տնօրինութիւնը եւ Ափիւրէի տարածքին՝ ամենուրեք՝ Երեւանից մինչեւ Երզնիսի համընդհա- րկեցեցող շքեղութեան կը տօնախմբուի այս տօնը: Ստորեւ կուտանք հաստատման Գարեգիմ Ա. Արք. ի անդրանիկ պատգամն:

Հայաստանեայց Եկեղեցին իւր սկզբնաւորութեան օրերէն կրօնական նպատակն չէտ միացրել է մշակութային գործունէութիւնն ու ստեղծագործ- յութիւնը, բարոյ, գիտ, գրականութիւն, արուեստ, քաղաքական հաստատութիւններ... մի խօսքով՝ հոգեւոր կեանքի զարգացման համար բոլոր անհրաժեշտ միջոցները որ կարճ, ազգային- եկեղեցական մշակույթ կարող ենք անուանել:

Հայաստանեայց Եկեղեցու համար սուրբեր են ոչ միայն նորա պաշտօնականութեան համար նախա- տարւած անձնաւարտութիւնները, Ղեկնաւորութեան արքայութեան, այլ եւ Ս. Սահակ Պարթեւ եւ Սեւրոպ, Քարգմանաց ըստը, Գրիգոր Նարեկացի, Ներսէս Շնորհալի, աւելի յետոյ, Յովհան Որոտ- ններ եւ Գրիգոր Տաթեւացի, որոնք արեւն չթաքեց- ին, սրով չպաշտպանեցին Հայրենիքը կամ եկեղեցին, բայց «հանապազ մեռան», առաքեալի խօսքի համաձայն Աստուծոյ համար, նորա ժողովուրդի պահպանութեան համար, խաւարի եւ տգիտութեան իշխանութեան դէմ կուռեցող:

Այս տեղից պարզ է, թէ Հայաստանեայց Եկեղեցու, մեր հարազատ հոգեւոր մօր, գաղափարական ձգտումն է եղել իւր գաղափարի մէջ կրօնը սրբազան եւ նուիրական պարտականութիւն, հաստատու պաշտպանութեան գնահատելի միջոց ոչ միայն իւր որդւոց նահատակութիւնը համարել, այլ եւ հոգեւոր կեանքի պահպանութիւնը, զարգացումն ու խորացումը, գրչի, խօսքի, գաղտնի եւ ամեն երեւոյթի, որ նպատակն է այդ նպատակի իրագործման:

Մեր մէջ արդէն ազգային տօնի ընդհանուր բնույթ է ստացել վարդապետական կատարումը: Մեր Բողոքական եւ Կաթոլիկ եղբայրները նոյնիսկ մեզ չեն ոգեւորում եւ օրհնում են նրանց յիշատակը, թէ եւ նոքա Հայաստանեայց Եկեղեցու սուրբեր են: Քարգմանաց յիշատակը եկեղեցին նոյնպէս տօնում է, եւ շատ տեղերում զարգացական հան- դէսներէ կատարման առիթ է ծառայում, բայց ժողովուրդականացած է՝ այն չգիտի եւ ազգային տօնի բնույթն ստացած, ինչպէս վարդապետը: Սակայն ամէն մի բանիմաց Հայի համար պարզ է, որ Քարգմանաց գարեջ ոչնչով պակաս է, ազ- գային-եկեղեցական տեսակետով, քան վարդա- րանը: Դեռ կարող ենք ասել, առանց հոգեւոր վերածնութեան, մտքի եւ հոգու լուսաւորութեան, առանց մայրենի լեզուի եւ գրականութեան... ժողովուրդը մէջ չեն կարող հասունանալ եւ թանց դառնալ իրեն, հայրենիքի եւ հոգեւոր ազատու- թեան գաղափարները, որոնք պաշտպանութեան գործիքը հանդիսացան վարդապետի, իրենց արեան գնով:

Այսպիսի գաղափարով տարուած, Առաջնորդա- ընդ իւր կից կազմակերպութիւններով, ՀՈՒՅՏՆՍ- ԲՅՈՒ ամիսը, երբ սովորաբար կատարում է Քարգ- մանաց յիշատակը, տարեկ գիտի չեն, հոգեւոր- է որպէս ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԱՄԻՍ, եւ յանձնարարում իւր ստորադրեալ համայնքներին, վերոյիշեալ ցուց- վորներէ համեմատ աշխատանք գործ դնել, ժողո- վուրդի մէջ բարձրացնել եւ լուսաւորել գիտակցու- թիւնն ու գնահատութիւնը Հայ լեզուի, գրականու- թեան եւ բովանդակ մշակույթի, որոնք չկրնն ու հաստատութիւններն են մեր եկեղեցու եւ ազգային պահպանութեան եւ յարածուն գոյութեան:

Հարեւակեան սիրոյ որջուհի
ԳԱՐԵԳԻՄ ԱՐԵՎՊԻՍԿՈՊՈՅ
Առաջնորդ Հայոց Ամերիկայի
Օգոստոս 14, 1942

IN THE ARTICLE "A GROUP OF VALIANT" IN THE MARCH ISSUE OF "OUTREACH," MRS. SARAH LEYLEGIAN, THE CHAIRLADY OF SENIOR LADIES' GUILD OF STS. VARTANANTZ ARMENIAN APOSTOLIC CHURCH OF PROVIDENCE, R.I. WAS WRONGLY OMITTED IN PRINTING. WE CORRECT THE ERROR AND APOLOGIZE MRS. SARAH LEYLEGIAN, AND THE MEMBERS OF THE SENIOR LADIES' GUILD OF STS. VARTANANTZ FOR THIS OMISSION.

2. Եփրեմ Տէր Ղազարեան

Գեղակաւոյց պատա մը չէ անկիս, Շրթալուրթեամբ զարդարուն, Արիւնաներկ չէ արջունիք մը հակայ, Սեփուած՝ սուգովն որբերուն:

Հրեան անոր լոյսի կաթով շաղցին, Որմապիւրներ գիտութեան, Եւ հիւսեցին ճաճանչներով հանճարին, Պատերն անոր սրբազան:

Առողւան դէմ աստղերը երբ կը փակեն Աչքերն իրենց լուսածին, Դուռ մը անդին կը բացուի լայն, — եւ գուռէն Արշալոյսներ կը ծագին:

Տեսէ՛ք, ո՛րքան հոն գարուններ դեռատի կը բերեն երգ ու բերկրանք, Քարայտապակ բակը յանկարծ կը ծաղկի Միծաղներով վարդերանք:

Տեսէ՛ք, ի՞նչպէս հոն արփիներ հըրաչուի, կը յորդի կեանք, — եւ անա կ'սկսեն գաւիթն յանկարծ անայի Բրբիջներով արծաթեան:

Հոն, բով քուի՛ ինչպէս աստղերն երկինքի կ'ըմպեն գաղտնիքն Արարչին, Եւ իրենց վառ աչքերուն մէջ կը բացուի, Գոց վարդալոյսն Անցեալին:

Հոն, սիրտ սրտի, կարծես վարդեր հըրեցն, Զլւարթ յոյսեր կը ծղլին, Օր մը պիտի անոնց ճակտի բոցերէն Արկայծ ճրգանք արծաղծին:

Հոն, ձեռք ձեռքի՛ ինչպէս շղթայ մը լերան, կ'ան վարդաններ ծաղկաւոր, Պիտի ցոլապ աչքերուն մէջ յարթական ժլպիտը գոչ Սասիսի:

Յատակն անոր թող սալարկուի սաթերով, Սեփուիւն պատերն ուղիւկ, Այնտեղ լոյսի ջերմ օրրանն է, ու երգով Յեղի հոգին կ'ներսզէ ...:

Քող յորդի հոն գըգուռանքն, — ինչպէս ոսկեգոյն Սեղրը կ'իջնէ փեթակէ, Այնտեղ բոյնն է, ուր յոյսերով սկզբնուր Ափրոյց ցեղին կը սորոփէ ...:

ՀԱՅ ԼԵՅՈՒՆ
ՏՈՒՆ Ե ՀԱՅՈՒՆ

Հայ լեզուն տունն է հայուն աշխարհիս չորս ծագերուն,

Ուր կը մտնէ ամէն հայ իբրեւ տանտիր Հարազատ, կ'ստանայ սէր ու սնունդ, սրտի հպարտ

Եւ բորեանէն ու բուրբէն հոն կը մնայ միշտ ցնծութիւն, անպատա:

Քանի դարեր եւ քանի ճարտարագետ հանճարներ Աշխատեցան անոր տալ վեհութիւն, գեղ ու պերճանք,

Քանի գեղջուկ քանդակորներ տքնեցան տիւր եւ գիշեր,

Որոնք թաղուած են չիմա ժողացութեան մուկին տակ:

Մշտնորոգ ու միշտ չին ան կը տեւէ դարէ դար,

Իր ճրագները՝ միշտ լոյս, իր օջախին հուրը վառ,

Բարիքներով անպար լեցուն ամբարն ու մտան:

Հոն է միայն, որ կրնայ գտնել ամէն հայ կրկին Պատմուածի մէջ օտար կորսնցուցած իր հոգին, Անցեալն անհուն եւ ներկան, նոյնիսկ միջին ապագան ...

Ս. ԻՇԽԱՆ

Կը բացուին գունճըր զարդակեան հաստատութիւն- ներուն եւ ուսումնական տարեւըջան մը եւս կը սկսի:

Մինչ աշակերտները կը վերագտնեն զբոլորցին նստարանները, եւ ուսուցիչները իրենց ամպինո- ները, դեռ ամառնային արձակուրդի թարմ յիշա- տակներով լեցուն, գարձնայ կը փորձենք սահմանի դերը՝ որ վերապահուած է Հայ Դպրոցին:

Հայ Դպրոցը դարերէ ի վեր մեր ցեղին գոյութեան անասան կուրանն եղած է, մանասանը Ափիւրգի պայծառներուն մէջ: Եւ այսօր, որեւէ ժամանակ անկի կը շարունակէ ըլլալ մշտաբերն պահակը մեր մշակույթին, մեր ազգային դիմագրի պահակը մեր պահպանման, այսինքն մեր գոյապայքարին:

Դպրոցը Հայկական գրականայն է մեր ցեղի ինք- նապաստանութեան ու ներքին անընկճելի կորովին: Որեւէ ժողովուրդը պիտի բարոյաբուէր ու կազ- մաւորուէր այն ահարող ճակատագրին առջև ուր մերը եղաւ, երկինչ այսօր, մանասանը ի. դարու սկիզբին: Որեւէ ժողովուրդը պիտի չկարենար այնքան արագ եւ այնքան վճռական կերպով բարձրանալ մոխրներէն, եւ իր անպարտելի կամքը գործնականացնալ ցոյց տալ, կատուցանելով զբարոյնները, Սեւրոպ Մարտի գիշերով դրոսնաւորուած Հայը յաջողեցաւ, որովհետեւ զբարեւոր եղաւ միշտ վառ օճախ մը ինքնաճանաչու- մի, միասնականութեան եւ ազգային տենչերուն ու ձգտումներուն:

Հայ Դպրոցի նպատակն է՝ ջամբել հայեցի եւ տունիկ դաստիարակութիւնը այն կրթութիւնը որ հայ տղոց եւ աղջիկներուն անհրաժեշտ է, ամենչն փոքր տարիքէն մինչեւ երկուրորական վարձարաններու աւարտը, որպէսզի անոնք յաւա- գոյն գնչքերով դիմապարան բոլոր օտար եւ քա- ցասական ազդեցութիւնները: Միայն նման դաստիարակութեան մը ստացումով է որ իրենց պիտի կարենան գնահատել ու պաշտպանել իրենց յանձնուած աւանդը, նախաճախնդիր տէրերը դարձնալ այն բոլոր իմացական եւ ոգեկան հարստու- թիւններուն ու արժէքներուն որոնք դարերով կու- տակուր են մեր մշակույթի գանձարանին մէջ եւ որոնք մեր գոյութեան գլխաւոր երաշխիքն ու ապաւենն են:

Գիտութեան եւ մրցակցութեան այս դարաշրջա- նին երբ բազմապիսի եւ բազմադէմ գաղափարներ- թիւններ իրարու կը հանդիպին ու կը բախին, Հայ Դպրոցին առաքելութիւնն է ներշնչել ու տալ հասարակ չանդէպ մեր սեփական մշակույթի գեղեց- կութեան, ինքնատիպութեան ու հարստութեան: Հայ Դպրոցին դերն է՝ ազգային մեր կարիքներն ու անհրաժեշտութիւնները բանաձեւելով ինքնա- գիտակցութեան առաջնորդել ենթակայները: Ինք- նագիտակցութիւնն է որ պիտի տայ ինքնակատա- չութիւն կեանքի մարտահրաշխըր դիմազգաւոր համար: Իսկ ինքնագիտակցութեան սկզբն է միանալ ինքնաճանաչումը, ահաւաստիկ վճռական եւ անհրա- ժեշտ ուժը որ միայն Հայ Դպրոցն է որ կրնայ տալ, Հայուն գոյատեւումը ապահովելու համար: Դպրոցը Հայկական բարձր բերքն է Հայ լեզուի ու ոգիին:

4. 8.

OUTREACH

Archbishop Mesrob Ashjian
Prelate
Mary Hamparian - Editor

OUTREACH (USPS 426-490) is published monthly by the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America, 138 East 39th Street, New York, New York 10016, (212) 689-7810. Unsolicited manuscript will be considered for publication; please include a stamped, self-addressed return envelope. We reserve the right to edit articles in order to conform to space limitations. Signed articles do not necessarily reflect the policy of the Armenian Apostolic Church of America. Send all correspondence to the above address to the attention of the Editor. Printed in the United States of America, Second class postage paid at New York, N.Y. 10016. Postmaster: Send address changes to Outreach, 138 E. 39th St. New York, N.Y. 10016

THE ARMENIAN DAY SCHOOL MOVEMENT IN THE UNITED STATES

by Stella S. Rustigian

Mrs. Rustigian is a prominent member of the Armenian Community and an interior designer by profession. She is a member of the Armenian Relief Society, the Armenian National Education Council (ANEC) and the Armenian Students' Association.

Armenian education has a history of sixteen centuries in its Christian period, while archaeological studies give evidence of a vibrant civilization in Armenia at least one thousand years before Christ. There is evidence to show that though the land had its patterns of rise and fall as regards its economic and political life, the pattern of its educational activity has always remained fairly constant.

With the conversion of King Tiridates, and his decree accepting Christianity for his whole nation there was a flurry of educational activity to prepare preachers of the new religion. Armenians at that time could not set down in writing the living word of the sacred books since they lacked an alphabet. The invention of the Mesrobian Armenian alphabet launched the Golden Age in Armenian literature and a period of unusual nationalistic activity in education. A body of scholars had been selected from among the class of "translators," those who had been orally translating the Bible into Armenian. History places their number at one hundred, who had been trained by Sahag and Mesrob in the new Armenian characters, and then they were set to work translating first, the Bible. The very first lines ever to be written in the Armenian language by Mesrob himself were from Proverbs, first chapter, second verse, "To know wisdom and instruction, to perceive the words of understanding."

Heleneic tradition gradually gave way to Armenian ethnocentrism in religious, political and denominational matters. There was a definite drive to maintain a distinct national identity, to resist the forces of assimilation. The desire to study in Armenian became the prime concern of the youth.

The invention of the Armenian alphabet is considered a deliberate effort on the part of the nation's leaders to free the population mentally and spiritually from foreign influence. The adoption of Christianity was one step in setting the Armenians apart from their neighbors, of countering assimilation. The invention of the Armenian alphabet a century later and setting the foundation for a national literature was the second step in establishing a unique identity.

With the goal of developing ethnic awareness in Armenian youth, the present day schools in America have taken up the challenge which has come down out of the past. History has given us the formula: when danger threatens, when life becomes unstable, turbulent and assimilative, Armenians cope by immersing themselves in the pursuit of knowledge.

Initiated in 1964, at a period when many private and parochial schools were closing, the Armenian day school movement was launched with the opening of the Ferrahian School in Encino, and in 1965 the Mesrobian School in Pico Rivera, both in California. In the two decades to follow, the number of day schools in the United States has risen to twenty-two. Canada boasts the establishment of five day schools in the ten-year span between 1973 and 1983.

All of the schools share the philosophy that "the schools' function must be not only to perpetuate our Armenian culture, but ... to relate our culture to America's milieu and thence to the varied world cultures."

A prediction has been made that the Armenian population in America will reach one million by the year 2000, and will continue to grow. It is anticipated that there will be a shift of the life center of the Armenian dispersion to North America, with all that implies. With the unrest and instability of Armenian life in the rest of the world, Armenian hopes are centered on the Armenian American community. The pulse and needs of the Armenian American community are determined by the people who make up that community. The Armenian day schools are in touch with the pulse and needs of the immediate communities which they serve.

In 1876, there were only seventy Armenians in the United States, of whom according to M. Vartan Malcom "one had gone as far as the Pacific Coast." A century later, there are over half a million Armenians in this country, twenty percent of whom, or 100,000 are in Los Angeles County alone!

After the massive genocide of Armenians set off in 1915, those who escaped scattered to neighboring countries. From there, they continued on, and since 1920 the steady growth of the Armenian community in America has continued. In the United States, today, there is an Armenian population estimated to be close to 600,000, scattered in the environs of several areas of greatest Armenian concentrations: Los

Angeles, New York/New Jersey, Watertown/Boston, Detroit, Providence, Worcester, Philadelphia, Chicago and Fresno. The twenty-two Armenian day schools are located in six of these areas. Chicago, Worcester and Providence, all "old" communities, do not have any day schools. Thirteen of the schools are located in California, mostly around Los Angeles which, though not a "new" community, is at least a "renovated" one where the Armenian population has almost doubled within the past few years.

It is interesting to note that there has been a reverse sequence in the dates of school openings in relation to the "oldness" or "newness" of the Armenian population increase in communities. That is, the communities which have the greatest number of recently arrived immigrants were quicker to open day schools for their youngsters than the older, settled areas. It is also interesting to note that Armenian education on the west coast took the form of day schools earlier, while the east coast for the most part seeks to capitalize on Armenian/English bilingual education within the public school system.

The question of preservation of their ethnic identity has reached panic proportions for Armenians. Much is being written in the press about the need to stem the tide toward assimilation; the need for Armenian schools to teach Armenian; and the need for proper preparation of teachers and textbooks. However, the decisiveness to open a full day school was lacking until the 1960s.

In the early 1960s, out of the Middle East, came Gabriel Injejikian, a product of Beirut's Haigazian College, to save the Armenians in America from extinction by opening a full-fledged Armenian day school in the United States. Armed with funds collected in Lebanon, and augmented by contributions from enthusiastic and skeptical well wishers in the various Armenian communities, he visited in whistle stops from the east coast to the west, he succeeded in opening in 1964 the first Armenian day school in the United States at Encino, California, a suburb of Los Angeles.

An Armenian philanthropist named Ferrahian had left a substantial bequest for the first Armenian day school to be opened in the United States. This incentive had motivated many communities to attempt to qualify. Injejikian's school opened in California in 1964 as Holy Martyrs Ferrahian Armenian School, with the joint sponsorship of the Holy Martyrs Armenian Apostolic Church. Holy Martyrs was immediately followed by the opening in 1965 of the Armenian Mesrobian School in Pico Rivera. These were the vanguards in a steady surge of school openings which is still continuing.

The practice of settling in areas where friends and relatives have preceded them is common to most immigrants. Armenians coming to the United States from Lebanon, Syria, Romania, Bulgaria, Iran, Iraq and Soviet Armenia, have tended to seek each other out. The resulting homogeneous communities, with their practices, norms and expectations, have had a great influence on the educational institutions created for them. Most of the recent immigration of Armenians has been to California, especially to Los Angeles area. Naturally, the schools' organizational structures and policies have been patterned after the school systems to which the newcomers had been oriented in their previous settlements.

This is at the base of the fact that there is no one answer to the problem of curriculum design in Armenian day schools in the United States. The reason for this is that there is no distinct profile of the Armenian day school student. It would be a Procrustean task to attempt to fit all the students to a preconceived curricular mould. Instead, the schools have found it logical to fit the curriculum to the needs of the majority of the students, and then to assist the atypical individual to attain his or her classmates' level.

Almost every school has a special committee, group or council, composed of authorities in the field of education (Armenian and non-Armenian) whose sole function is the translation of the school's philosophy and policy into curricula. The ultimate aim of all the schools is to create the ideal bilingual/bicultural Armenian citizen. There is the constant effort to bring the students' Armenian and English language facility in to perfect balance. Special language classes are conducted for all those students whose grade levels of

Armenian comprehension and fluency are not up to that of the majority of their classmates. The same special effort is made for those whose English is not up to grade level. ESL (English as a Second Language) methods are used in this case. The "mainstream" in the case of the Armenian day schools, is the particular character of the majority of the students in the class to which the individual student is assigned.

There are several factors upon which the organizational structures and policies of all Armenian day schools depend; the students' degree of knowledge of the Armenian language and their needs; the tenets and aims of the founders of the individual schools; the composition of the local Armenian communities and their views.

In those communities made up mostly of older established second, third or even fourth generation Armenian Americans, policies and structures are fashioned after the best in the American school system with which they are familiar.

Another factor to be considered, the several categories of Armenian school students and their varying degrees of familiarity with the Armenian language, presents us with four general groupings:

- The student immigrant who has attended Armenian school in the "old country," where the language of instruction was Armenian. These students would experience difficulty if they were immediately thrust into public schools.
- Children of World War II period and later immigrants who have grown up with the Armenian language spoken in the home, but not reinforced outside the home, and who are fast losing their Armenian fluency.
- Children of native born Armenian Americans, with little or no knowledge of the Armenian language. English is spoken in the home.
- Children of non-Armenians, with no knowledge of any Armenian. Many of these are children of educators who are interested in an educational experience in an alternative school.

The maintenance of Armenian day schools is not an easy task. The wonder is that so many are succeeding. A few setbacks have occurred, unfortunately. Providence, which is one of the oldest of the Armenian settlements in the United States, had plunged into the arena and had opened the Mourad National School in 1967. It was a modern building of fourteen

(Cont. on page 4)

ՀԱՅԵՐԵՆ

ԵՐԳ ՍՓԻՒՌԱԿԱՆԱՅԻ

Մեր շուրջը լեզուներ նոր ու հին,
Մեր շուրջը խոսում են այլոքին,
Եվ խոսենք, եղբայր իմ, Հայերին:

Կույ չ'երեմանք այս ահեղ լսվումին,
Քոյւ չտանք մեր լեզուն աներեն,
Եվ Ծոսենք, եղբայր իմ Հայերին:

Մենք ունենք այնպահ՛ում Մասիս սար,
Այդ սարը գալիս է գարերին,
Նա անվերջ խոսում է Հայերին:

Չառակիր Հայկազեան գլցոց սար,
Եվ գրենք Սեպուպեան տաներով,
Եվ խոսենք մեր անուշ բաներով:

Այս օտար այնպահ՛իք ցրտերում
Եվ սիրենք մեր լեզուն ջերմօրին,
Եվ վանենք ու վառուրինք Հայերին:

ԽԱՉԻԿ ՂԱՃՏԵՆՑ

THE CANADIAN ARMENIAN SCHOOLS		
YEAR FOUNDED	SCHOOL NAME	NUMBER OF STUDENTS
1970	Ecole Alex Manoogian - Montreal	623
1973	Soorp Hagop, Montreal	490
1973	ARS Kindergarten, Montreal	160
1978	Soorp Khatch, Toronto	140
1979	ARS Babayan Kindergarten and Kololian Day School, Toronto	310
1985	AGBU Kind. & Day School, Toronto	52
1985	Armenian Sisters Academy, Montreal	165
TOTAL		1940

ARMENIAN DAY SCHOOL STUDENT POPULATION GROWTH*

DATE FOUNDED	SCHOOL	1964-65	1965-66	1966-67	1967-68	1968-69	1969-70	1970-71	1971-72	1972-73	1973-74	1974-75	1975-76	1976-77	1977-78	1978-79	1979-80	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84	1984-85	1985-86	1986-87
1964	Ferrahian (Encino, CA)	43	63	80	100	100	100	100	100	112	130	144	161	206	189	340	600	570	665	700	636	645		
1965	Mesrobian (Pico Rivera, CA)		80	150	200	260	300	320	340	357	374	339	334	361	387	445	486	480	461		303	430		
1967	Armenian Sisters Academy (Radnor, PA)				24	40	87	108	115	128	133	158	170	170	178	179	171	169	167	146	143	140	151	146
1969	AGBU Manoogian (Southfield, MI)						22	58	88	125	148	207	237	248	200	203			200	200	219	225		
1969	Alex Pilibos (Hollywood, CA)						18	60	150	200	265	310	375	450	520	610	650	710	760	800	800	810		
1970	AGBU Elementary (Watertown, MA)							14	38	39	58	72	88	96	79	85	100	100	100	100	89	115	120	
1973	ARS Day (Dearborn, MI)										19	54	60	103	153	130		130			62	57	40	
1976	St. Peter AGBU (Van Nuys, CA)													31	50	65	118		225	250	220	250	163	
1976	Hovnanian Armenian School of N.J. (New Milford, NJ)													26	50	75			107		137	150	163	
1976	Holy Martyrs Day (Bayside, NY). Founded 1967 as Hye Bardez Nursery School V & A Chamlian School (Glendale, CA)													70	78	96	100	104	112	112	120	128	115	112
1977	St. Illuminator's (Woodside, NY)													22	45	120	360	300	380	320	441	600		
1977	Fresno Community (Fresno, CA)														14	28		55				37		
1978	Holy Martyrs Elementary (Encino, CA). After 1979 included in Ferrahian)														23	31	43	65	49		83	90		
1979	Mekhitarian (Glendale/La Crescenta, CA)														140				100		80	145		
1980	Sahag-Mesrob (Pasadena, CA)																				198	160		
1980	Krouzian-Zekarian (San Francisco, CA)																		58		85	97	135	
1981	Tekeyan-Dickranian (Los Angeles, CA)																		60		180	200		
1982	Armenian Sisters Academy (Lexington, MA)																				84	92		
1982	Merdimian School (North Hollywood, Ca)																				98	135		
1984	St. Gregory School (Pasadena, CA)																					56		
1984	St. Stephen Nursery School (Watertown, MA), Kindergarten 1985, Elem. 1986																					8		
1985	Armenian Sisters Academy of Los Angeles (Glendale, CA)																						80	80

*List does not include Canadian Armenian Day Schools.

THE ARMENIAN DAY SCHOOL MOVEMENT

(Cont. from page 3)

AGE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	Unspecified
ELEMENTARY	ARMENIAN DAY SCHOOLS																									
	PUBLIC SCHOOLS OFFERING ARMENIAN												ARMENIAN STUDIES (ELECTIVES) IN COLLEGES AND UNIVERSITIES													
HIGH	ARMENIAN DAY SCHOOLS																									
	PUBLIC SCHOOLS OFFERING ARMENIAN												UNIVERSITIES GRANTING DEGREES IN ARMENIAN STUDIES													
COLLEGE	ARMENIAN DAY SCHOOLS																									
	PUBLIC SCHOOLS OFFERING ARMENIAN												UNIVERSITIES GRANTING DEGREES IN ARMENIAN STUDIES													
GRADUATE	ARMENIAN DAY SCHOOLS																									
	PUBLIC SCHOOLS OFFERING ARMENIAN												UNIVERSITIES GRANTING DEGREES IN ARMENIAN STUDIES													

ONE DAY A WEEK ARMENIAN STUDIES COMPLEMENTARY TO PUBLIC SCHOOL EDUCATION

SUNDAY SCHOOLS ARMENIAN LANGUAGE, CHURCH HISTORY AND RELIGION

DAY NURSERIES AND DAY CAMPS	SUMMER SCHOOL GRADES 4 - 12	ARMENIAN RELIEF SOCIETY																																																									
<table border="1"> <tr> <td>PK</td><td>K</td><td>I</td><td>II</td><td>III</td><td>IV</td><td>V</td><td>VI</td><td>VII</td><td>VIII</td><td>IX</td><td>X</td><td>XI</td><td>XII</td><td>FR</td><td>SO</td><td>JR</td><td>SR</td><td>GR</td> </tr> <tr> <td colspan="19" style="text-align: center;">SUMMER CAMP ages 7 - 14 or 8 - 15</td> </tr> <tr> <td colspan="19" style="text-align: center;">SUMMER STUDIES PROGRAM (for credit if desired)</td> </tr> </table>	PK	K	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	FR	SO	JR	SR	GR	SUMMER CAMP ages 7 - 14 or 8 - 15																			SUMMER STUDIES PROGRAM (for credit if desired)																				
PK	K	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	FR	SO	JR	SR	GR																																									
SUMMER CAMP ages 7 - 14 or 8 - 15																																																											
SUMMER STUDIES PROGRAM (for credit if desired)																																																											

GRADE

AGE

rooms and furnished with all the necessary equipment. It opened as a pre-kindergarten facility, adding a kindergarten in its second year. Plans called for addition of a first grade in 1969-70, however it had to close "due primarily to the financial needs of the school, busing the children in from all areas of Providence and its surrounding communities. ... The idea of firmly establishing an Armenian day school in the Providence area was reluctantly given up."

The same fate also befell the Armenian Relief Society Day School in Dearborn, Michigan. Founded in 1973, it had a meteoric rise from nineteen students to one hundred fifty-three in 1977-78. then a gradual decline set in with a demographic shift in Detroit's Armenian population to more and more distant suburbs. Busing costs became prohibitive, and the school's doors were closed reluctantly after graduation in June 1986. Many of its former students have enrolled in another Detroit Armenian day school, the AGBU Manoogian School of Southfield, Michigan.

The Armenian Day School Student Population Growth Chart accompanying this article is a visual depiction of only one form of educational activity developed by the *Amerikahai Spirik* (Armenian Armenian Diaspora). There are also Saturday, Sunday or week day classes for language and religious education, Armenian studies at the college and university level, chairs in Armenian studies at Harvard, UCLA, Columbia and University of Pennsylvania. Armenian institutes, Summer Studies Programs, summer camps, and other institutions. These are illustrated in Figure titled "Armenian American Community Educational Programs" which is self-explanatory.

SHALL WE EXAMINE ARMENIAN DAY SCHOOLS

by Khachig Tololyan

The Armenian Day School system of the United States is more than twenty years old now. It is perhaps time to stop, step back and take a look at it: we might ask what its costs and its accomplishments have been, how it has fulfilled the expectations it aroused at the outset, and how it dealt with problems that were completely unforeseen at the time but have developed since.

These Day Schools were not planned. Rather, they developed in emulation of the first school, the Ferhahian, founded thanks to Gabriel Injejkian's incessant efforts in Encino, California. The schools also developed, of course, because ever-increasing numbers of Armenians kept emigrating to the USA, adding perhaps 125,000 Armenian-speaking newcomers to our community between 1965 and 1985. While we may well consider it fortunate that the day schools developed in conjunction with the increase in the population that needed them, we can still ask questions about the whole process, concerning both its past and its future.

Sadly, it is unlikely and perhaps impossible to take a really good look of the needed sort at the Armenian-American Day School System, which of course is not a "system" in any serious sense, and is not even a network of loosely affiliated schools: rather, it is a scattering of buildings, people and funds with remarkable little in common. That may be understandable, since all the well-known divisiveness of our community is reflected in the schools: between the Sees of Echmiadzin and Cilicia-Antelias, between the ARF and the AGBU, between old and new generations of immigrants, between those speaking western and eastern dialects, between Catholics, Protestants and Apostolics. You name the division: our schools reflect it. In addition, as is perhaps inevitable, they reflect the ambitions of the organizations of wealthy individuals who funded and founded them, in some cases putting their stamp on the school, in others not.

Divisions, lack of centralization, lack of consultation, lack of cooperation — these are sad things, and they are wasteful. In this case, as in every other, there is little that can be done quickly. But some things are possible. Let me offer them.

Let us start with the assumption that no one deeply involved in Armenian community life is truly neutral, truly capable of complete objectivity vis a vis our schools. Let us also assume that we would like a look at all these schools, of whatever politico-religious stripe. That is, let us decide that what we now need are some consultants, knowledgeable about American education in general and bilingual education in particular, but — on this I insist — caring about all the other aspects of education besides language as well. Why not create a commission of three such experts and have them visit every Armenian Day School in the USA and Canada? This would cost a lot of money, admittedly. But would it be useful?

BOOK REVIEW

ARMENIA AND THE ART OF ENGRAVING

by RICHARD A. CHAHINE, BEIRUT, LEBANON

Studies of things Armenian, being a component of Orientalist structures in general, have been increasing in volume, scope, and depth of analysis in recent years and decades. Many aspects of civilization and culture have been examined by competent scholars, yet there always seem to be something unsaid to say, something undone to do.

Richard Chahine's new volume *Armenia and the Art of Engraving* is such an attempt; the ground it covers is familiar, but its perspective is a new one, for it sets out to view and present highlights and climactic events of Armenian culture and outstanding personalities that shaped it. It relies on the artists, who gathered their material from various sources and then took the time to express or represent it by means of, or through, engravings of some kind. The result is a colorful volume of some 160 pages, full of records of Armenian culture, engraved on rocks and walls, wood or metal, cloth or paper.

In his "Brief Sketch" (pp. 12-15), the author reports: "For the presentation of texts and illustrations we opted for the chronological order, beginning with Noah and Mount Ararat... and going up to the advent of photography." One would do well to remember this when looking at any page of the work; for while the author is free to determine his approach, as he has done, the latter has contributed to a somewhat unpleasant obscurity which betrays the reader, especially one who is not sufficiently acquainted with Armenian culture at large. A "narrative" account has no chance but to present a large body of heterogeneous material, and an array of anachronisms; there are symbolic representations, romantically inspired portrayals, reproductions, and

I submit that such a look is essential. It must be a panoramic and searching look that takes in every school, every curriculum, every practice of funding, teacher recruiting, student recruiting and transportation and the like. Such consultant-surveys are not unheard of in American education. Major foundations like the Carnegie, the Mellon and the Kennan funds have at various points financed such surveys of the motley array of 3,400 universities, colleges and junior colleges which constitute the American "system" of higher education. Carried out every decade or so, such studies have served a multiplicity of purposes: most importantly, they have looked at curricular deficiencies, have pointed at schools that do a good job in this or that area of the pedagogic enterprise, and have invited others to emulation of the best and the brightest.

Of course, before such a consultation could have a hope of success, it would be necessary to have two things. One, an agreement from our schools to open their doors and their books and records to the commission of consultants: and this in itself is highly unlikely, in part because there are occasional rumors of less than truthful reporting to the Armenian public (concerning real number of enrolled students, real costs etc.), and in part because the proprietary sense of Armenian principals and school boards often knows no limits. This is linked to a second problem. Few Armenians feel that other Armenians can teach them anything. They *might*, they just might listen to *odds* consultants: but what if these consultants then told the trustees or the wealthy founder of one school that the institution belonging to the other side, funded by the other rich fellow, did something better, and it would be good to do it their way? Can you see, forthcoming from one self-important Armenian, anything as adult as an admission of needing to learn from another Armenian?

Such is the quandary facing the Armenian-American educational community in the US. Before it asks for more money and more sacrifices, it would do best to take stock of the entire enterprise, searchingly examining the approaches to everything from the selection of textbooks to the teachers trained — more often, untrained. We can't hope for much of a future without learning from each other, from our mistakes (which are many and costly) from our successes (which exist, are satisfying in the extreme, and can be emulated). But first we must know what they are. In order to know, we need a benefactor who has shown some open-mindedness about such approaches in the past and will do so again. Mr. Edward Martigian of Detroit is the only one known to me who showed even a slight inclination towards the support of such projects in the past. Who, then, in the present, will help us shape our future better by helping us look at the failures and successes of our past?

"imaginative reconstructions" of events or personalities. Many of these actual works have been produced in different centuries, by different individuals, in different *milieus*. Thus, while heroes and bishops, kings and queens, costumes and coins, churches and monuments appear and reappear before the reader (with many depictions being alien to Armenian culture), he is forced to switch from, for example, an illuminated Gospel to (fantastically unrealistic) depictions of fifth-century rural Armenia. Especially when such ambiguity is coupled with an inadequate explanatory note as is sometimes the case, the chronological option seems to be forcefully challenged. One must acknowledge, that one's choices are limited by the very nature of the evidence, but two alternatives, generally speaking, suggest themselves: a *thematic* approach of some kind, with different classes of engraved articles being grouped separately; or a chronological approach based on the creation of the work rather than the represented image.

For the reader with a reasonable command of things Armenian in general, and background in Armenian culture, this is a welcome source of supplementary materials from varied and sometimes rather unavailable sources. Between its covers are assembled the most widely representative figures and events of Armenian history to be seen anywhere. Its introduction, in French, English, Armenian and Arabic, and the explanatory notes throughout in French, English and Armenian, make it accessible to a vast public.

Published in cooperation with the Armenian Catholicosate, Antelias, and the Armenian Catholic Patriarchate, Beirut, *Armenia and the Art of Engraving*

A YOUTHFUL CHURCH

On Sunday, September 21st, the Troy/Albany, New York community observed a very special day. The tenth anniversary of the consecration of the new church took place and was a joyous event for all the members, both old and new, to come together.

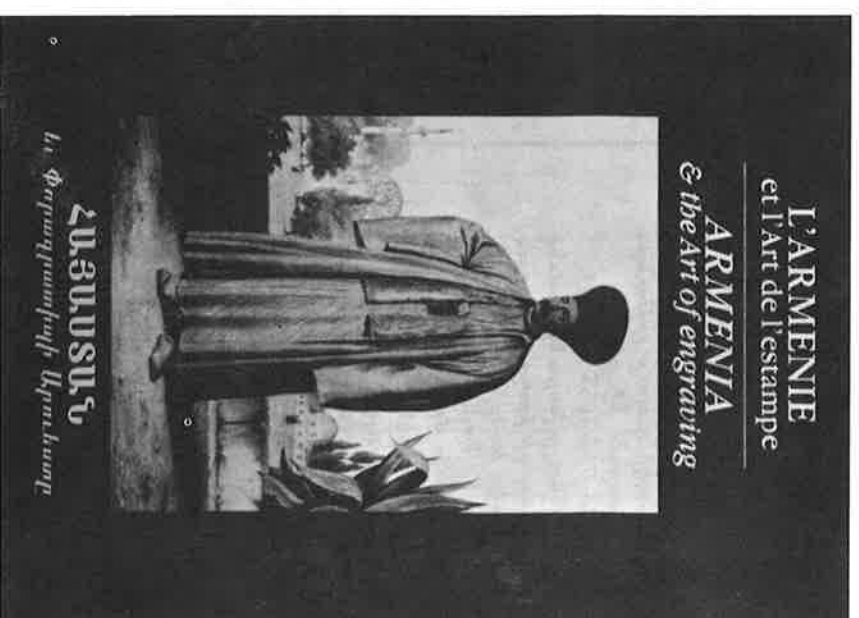
A view of the ordination ceremony

Divine Liturgy was celebrated by the Prelate, Archbishop Mesrob Ashjian and following church services a fine banquet was enjoyed at Mario's Restaurant attended by 150 persons.

In the morning Spazan ordained Shahe Kochoumian and Sarkis Minassian as Deacons and in addition, he made acolytes of the following young boys:

Stepan Karagustian
Antranig Karagustian
Krikor Sukuljian
Khaig Baghranian
Krikor Mahserajian
Raffi Mahserajian

The Prelate included in his comments his feelings that the ordination of the Deacons and the new acolytes were the greatest gifts for himself and for the church community.

ing is a welcome addition to any serious library. Its author is to be commended for such an undertaking in these troubled times in Lebanon, and his efforts have indeed yielded a result that will be undoubtedly enjoyed, cherished and appreciated. Mr. Chahine is, of course, no Armenian; his work is the first of its kind; we must remember these. But, even if we do not, his zeal, as expressed in the introduction has most definitely been reached "In contributing to the promotion of art which can help make Armenia and its people better known and loved."

Congratulating Mr. Chahine for his magnificent efforts, we wait the sequels to this volume, as promised, containing the "more than 500 illustrations ready to be edited and which can easily form the subject of subsequent volumes."

A limited number of copies of *Armenia and the Art of Engraving*, printed by special request for the Prelacy of the Armenian Apostolic Church of America, may be obtained from the Prelacy Bookstore. To place your order, please forward your check payable to the Armenian Apostolic Church of America, in the amount of \$45.00 (including postage and handling) to its temporary location:

Prelacy Bookstore
1296 Anderson Avenue
Fort Lee, NJ 07024
(201) 886-0425

ՕՏԱՐ ԾԵՄԻՆ

Հինգ տարեկան մանուկն այսօր՝
 Զեռքն րանած՝ դպրոց տալի,
 Օտա՛ր դպրոց: Եւ օտարի
 Զեռքին դրի
 Հայու արուար ձեռքը անոր,
 Սիրտը ինձոր:

Հայ արեւնով ու հայ լեզունով
 Մանուկն իրին՝
 Զեռքո՛վն իսկ իմ
 Տարի, դրի դպրոց մը խորթ
 Եւ յանձնեցի ես օտարի
 Մը անձանձոթ:
 Արցունքն աչքիս, արցունքն հոգւոյս,
 Զայն ձգեցի սեմին անդոյս
 Աւ ելայ դուրս:

Ան՝ ներս մտաւ օտար դռնէն
 Եղնիկորէն,
 Զգիտնալով որ այդ ուղին
 Զէ՛ր տաներ իմ Արարատին:
 Աւ սլացքով ծիծառնեղէն՝
 Ան ներս ցատկեց խորթ պարտէզէն,
 Որուն վարդերն, — ան չէ՛ր գիտեր, —
 Իր Մասիսին փո՛ւն անգամ չէր ...
 Եւ իմ տղաս, սրտի՛ս ծաղկած,
 Ինձնէ գնաց ...
 Իր զարնան հետ զարունս արած՝
 Ետին ձգեց
 Միայն ձմեռ ու վէրք ու հեծ:

Եւ տուն զարձայ եւ միս-մինակ,
 Աւ գլխահակ ու անդաւակ,
 Քաթիճ մը թաց՝
 Մրտիս փակած,
 Կարծես վարունան հայ մը թարած,
 Մտածելով իմ մուրթ «բախտախ»,
 Բախտի՛ս հայու, բախտի՛ս հովու,
 Որ հայ սրտն փրցուց որդիս,
 Աւ գիս նետեց, ու թորուց գիս
 Յուրտ մայթերու
 Վրայ պանդուխտ՝ հեռո՛ւ, հեռո՛ւ ...

Կը մտածեմ իր Հա՛յ հոգւոյն ...
 Աւ կը տեսնեմ
 Յաւիս մէջէն՝
 Թորքոսի թու տղաս Հիմա
 Թորքոսի մէջ օտար տղոց,
 Փողոց ինկած որբի հանգոյն
 Ա՛յնչափ միմակ, ա՛յնչափ ամայ,
 Ուղեկորոյս գառնուկի պէս
 Ա՛յնքան չփոթ, ա՛յնքան շուար,
 Տղա՛ս, գոր ես ձեռքովս չար
 Տարի, դրի դպրոց օտար:

Ան ջաշ՝ պիտի իր շուրջ
 Ոչ մէկ հայ շուրջ՝
 Որ համբուրէր իր հայ հոգին,
 Ո՛չ մէկ հայ բառ
 Որ դողանձեր մէջն իր սրտին
 Աւ հասակին թռչող թէ՛ւ տար:
 Ան չտեսնէ՛ պիտի չորս դին
 Ո՛չ իսկ ծաղիկ մը հայ մանկան՝
 Որ իր օտար հորեղունին
 Արեւ բանար արարատեան:
 Իսկ Ի՞նչը... Սիրուն իր խաղ ու պար
 Որո՞ւ կարգար
 Եւ հայերէն կանչին իր շէն՝
 Ո՞վ պատասխան տար հայերէն:

Եւ պատկերէն այս ինկազար,
 Կուլամ արցունքն անմիկիթար
 Եւ սուգն անոյս՝
 Իմ պապերուն հայրենական,
 Որ վառեցան, որ մոխրացան՝
 Սէր զարեկուն, մեր թունձերուն
 Բաշխելու լոյս
 Եւ հայուրէին ...
 Եւ կուտամ հարց
 Զաւիս գիմաց՝
 — Ա՛հ, Ի՞նչ ըլլայ պիտի, Աստուած,
 Իր հայ հոգին
 Մէջն անարեւ այդ ձմեռուան
 Եւ գիշերուան այդ անցուտին,
 Որ ալիարհն է ցուրտ օտարին:
 Վառ ճակատն հայ Աստուգչին՝
 Բեղուն քրտինքը մշակի
 Ամենեւին

Թող չպակե՛ ու չկասե՛:
 Այդ քրտինքով
 Թող Հայ Դպրոցը ոռոգուի
 Աւ զանապ ծո՛վ
 Մշակոյթի:

Հայ Աստուգչին
 Մեարդածող մտաներէն,
 Հունտերու պէս մարգարտեղէն՝
 Արն ու Բննը, Գիւնը ու Դան
 Թող անձրեւեկն
 Կոյս հողին վրայ
 Հայ մանուկի կոյս սրտին
 Եւ ծիւե՛ր տան
 Մեարդածին:

Օ՛, հայ լեզուի մանանան
 Թող ցօ՛ղ առ ցօ՛ղ, Թող շո՛ղ առ շո՛ղ
 Տեղայ, տեղայ
 Դաշտին վրայ մեարդեան
 Եւ աւելի՛ քաղցրացնէ
 Աւ աւելի՛ կարմրցնէ
 Շրթունքները հայկազուն,
 Եւ սեղանէն իր ոգեղէն՝
 Կրտսեղն հայկակներ,
 Որ Հորձուր Հայկական
 Անունը դառնան
 Վաղը հարուստ ու չքե՛ր ...
 Երբ աղամայ գայն կը յանձնեմ
 Օտար ձեռքէն,
 Օտար յարկին, օտար լեզուին:
 Փրթորկապէն կը հարցնեմ
 Ինձի, քեզի, —
 Ա՛հ, Ի՞նչ ըլլայ պիտի հոգին,
 Հայու հոգին,
 Խաժամուճին ու մշուչին
 Մէջն զարթային:

Ա՛հ, Ի՞նչ ըլլայ
 Արարատի կուր բիրեղէն
 Փրթած հոգին,
 Հայկի անյաղթ, սէզ արեղէն
 Նետարձակուած այս հայկ հոգին,
 Լուսաւորի՛ն աստուածեղէն
 Լամբէն կաթած այս քինջ հոգին,
 Աւ Մաշտոցի լոյս ուղեղէն
 Զահուած հոգին,
 Որ իր բոցով բեղմնաւորեց
 Դարեր սիւեղծ
 Եւ անոնցմէ՛ ծնաւ ոսկի՛.
 Հաղարար Ասարայրի
 Աւ Տէր-Զօրի ժառանգ հոգիս,
 Ա՛հ, Ի՞նչ ըլլայ պիտի, հոգի՛ս,
 Եւ Ի՞նչ՝ որդիս ...

Եւ ա՛լ անձար՝
 Գուցէ յուսահատ, գայն կը թորում,
 Զայն կը յանձնեմ այն Աստուծոյն,
 Որ յաղթեց սուր Ասարայրին,
 Որ յաղթեց հուր Տէր-Զօրիներուն:
 Այն Աստուծոյն,
 Որ Մասիսի ժայռն զարբնեց
 Հայու հոգին,
 Սուրբ Գրիգորի աստղին վառեց
 Հայու հոգին,
 Որ մեարդով կաղապարեց
 Հայու հոգին,
 Որ վարդանանց արեամբ խառնեց
 Հայու հոգին,
 Եւ Նարեկի կրակով այրեց
 Հայու հոգին:

Ու կը հանգչիմ այն հաւատարով,
 Որ ծով ծով
 Եւ Մասիսի շուրջն հնու
 Պիտի երբէք Ան չթողու
 Հայու հոգին
 Եւ իմ որդին — հազա՛ր որդին ...
 Հինգ դարունով պսակաւոր
 Մանուկն այսօր
 Ես իմ ձեռքով դպրոց տարի,
 Դպրոց օտար,
 Տո՛ւնն օտարի,
 — Օր մը ամառ,
 Օր մը զապիճի,
 Ազգերուն մէջ՝ Իրբեւ հայ մարդ՝
 Ես ըլլալու, գիս զգալու
 Հարուստ, հպարտ՝
 Իրմո՛վ, Հայրո՛վ ...

ՓԱԳ Ա. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Think it
 over...

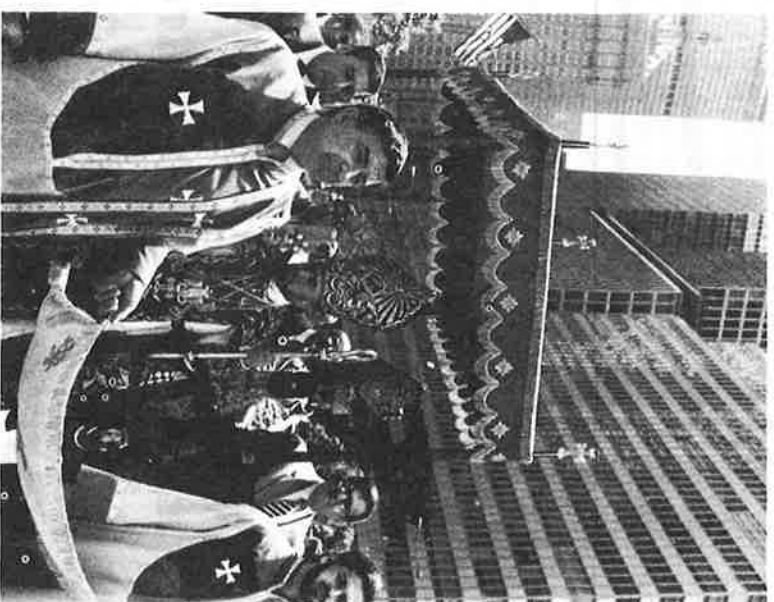
...and the
 decision
 becomes clear!

OUTREACH continues to be sent to more than 10,000 families each month FREE OF CHARGE. For many families, who are far from Armenian centers, it is the only means of information about the Armenian Church.

YOU CAN HELP OUTREACH CONTINUE ITS IMPORTANT MISSION. SEND YOUR TAX-DEDUCTIBLE DONATION TODAY TO:
 THE ARMENIAN PRELACY,
 138 EAST 39TH STREET,
 NEW YORK, N.Y. 10016
 Check should be payable to:
 Armenian Apostolic Church of America.
 UPSUՄԻ

ԵՒ ԱՐԴԷՆ ՈՐՈՇՈՒՄԳ ԿԸ ՅՍՏԱԿԱՆՈՅ ԹՈՒԷ ԿՐԵԱՍ ՕԳՆԵՂ ՈՐ «ԱՄՈՒԹԻՅ» շԱՐՈՒՄՎԻ ԻՐ ԱՍՏԱՐԸ:
 ԱՍՏՈՐ ԻՍԿ ՈՂՂԱՐՎԻ ԿՈՂՐԵՎ ԳԵՐՈՒ ԲՈՒԼՈՂ

Now
 Available

A PONTIFFICAL JOURNEY

Karekin II in the United States of America
 and Canada

by Iris Papazian

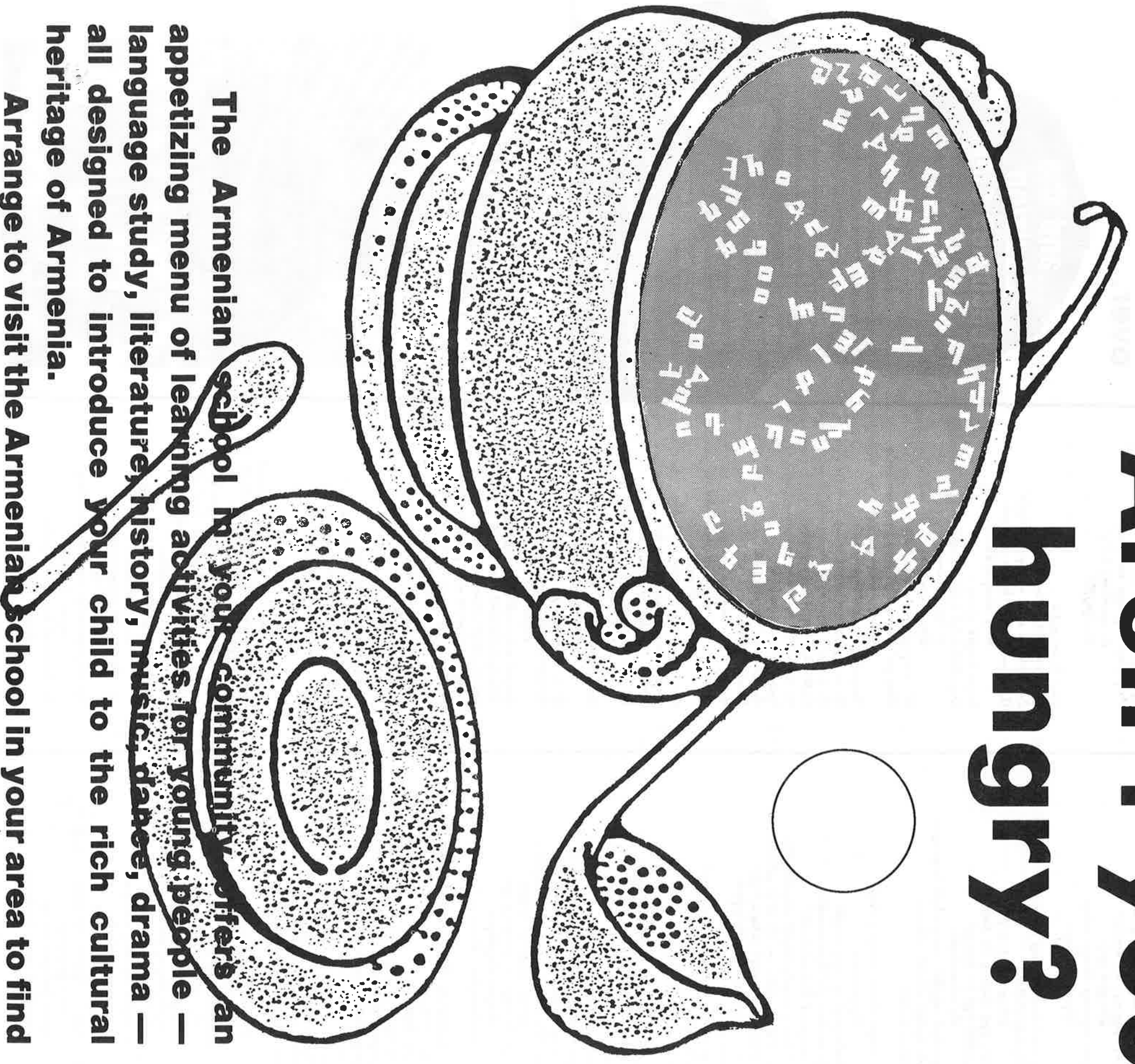
Published by the Prelacy of the
 Armenian Apostolic Church of America

OCTOBER — ARMENIAN CULTURAL MONTH — BOOKFAIR

Friday, October 10; 6 pm -10 pm; Saturday October 11, 10 am -10 pm; Sunday, October 12, 12 noon -5 pm

STS. VARTANANTZ ARMENIAN APOSTOLIC CHURCH, 461 BERGEN BLVD. RIDGEFIELD, NEW JERSEY

Aren't you hungry?

The Armenian school in your community offers an appetizing menu of learning activities for young people — language study, literature, history, music, dance, drama — all designed to introduce your child to the rich cultural heritage of Armenia.

Arrange to visit the Armenian school in your area to find out what it can offer your child.

ARMENIAN SCHOOL POSTER CONTEST

This poster will be appearing soon in your neighborhood marking the beginning of ARMENIAN SCHOOL WEEK and letting everyone know there is an Armenian school in your area.

There are two parts to this contest. First, find the one Armenian letter missing from the Armenian alphabet soup pictured in the poster. Print the missing Armenian letter in the circle provided.

Then color the poster using any form of color, being careful not to saturate or tear the paper. Mail the completed work to:

POSTER CONTEST

Armenian National Education Committee
138 East 39th Street
New York, N.Y. 10016

Include your name, address, home telephone number and age on a separate piece of paper. All entries must be received no later than Monday, December 1, 1986. Winners selected by the judges will be announced in a subsequent issue of OUTREACH.

GOOD LUCK!